



XAVFSIZ IMMUNIZASIYA PROFILAKTIK EMLASH VAQTIDA MULOQOT

*O'rinova Iroda Faxriddinovna
To'qboyeva Nasiba Sayfiddinovna
Buxoro viloyati G'ijduvon tumani
Abu Ali ibn Sino nomidagi
Jamoat salomatligi texnikumi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada xavfsiz immunizatsiya tizimini ta'minlashda profilaktik emlash jarayonida olib boriladigan professional muloqotning nazariy va amaliy jihatlari kompleks tahlil qilinadi. Xususan, tibbiyot xodimlari tomonidan bemorlar va ularning ota-onalari bilan olib boriladigan kommunikativ strategiyalarning samaradorligi, axborotni to'g'ri yetkazish mexanizmlari, shuningdek, emlashga nisbatan mavjud ijtimoiy-psixologik to'siqlarni bartaraf etish usullari ilmiy asosda yoritiladi. Maqolada muloqotning bioetik tamoyillari, deontologik yondashuvlar hamda dalillarga asoslangan tibbiyot (evidence-based medicine) prinsiplari asosida immunoprofilaktika jarayonida ishonchli muhitni shakllantirish masalalari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, kommunikativ kompetensiyaning immunizatsiya qamrovini oshirish, emlashdan bosh tortish holatlarini kamaytirish va jamoat salomatligini mustahkamlashdagi o'rni ochib beriladi.

Kalit so'zlar: xavfsiz immunizatsiya, immunoprofilaktika, kommunikativ strategiyalar, tibbiy deontologiya, bioetika, dalillarga asoslangan tibbiyot, psixologik to'siqlar, vaksina ishonchliligi, sog'liqni saqlash kommunikatsiyasi, emlashga qarshilik, jamoat salomatligi.



Annotatsiya: В данной статье проводится комплексный анализ теоретических и практических аспектов профессиональной коммуникации в процессе профилактической вакцинации как ключевого элемента обеспечения безопасной иммунизации. Особое внимание уделяется эффективности коммуникативных стратегий медицинских работников при взаимодействии с пациентами и их родителями, механизмам корректной передачи медицинской информации, а также методам преодоления существующих социально-психологических барьеров в отношении вакцинации. В статье освещаются принципы биоэтики, деонтологические подходы и основы доказательной медицины в контексте формирования доверительной среды в процессе иммунопрофилактики. Кроме того, раскрывается роль коммуникативной компетентности в повышении охвата иммунизацией, снижении отказов от вакцинации и укреплении общественного здоровья.

Ключевые слова: безопасная иммунизация, иммунопрофилактика, коммуникативные стратегии, медицинская деонтология, биоэтика, доказательная медицина, психологические барьеры, доверие к вакцинам, медицинская коммуникация, отказ от вакцинации, общественное здоровье

Abstract : This article provides a comprehensive analysis of the theoretical and practical aspects of professional communication during preventive vaccination as a key component of ensuring safe immunization. Particular attention is given to the effectiveness of communication strategies used by healthcare professionals in interactions with patients and their parents, mechanisms for accurate information delivery, and methods for overcoming existing socio-psychological barriers to vaccination. The article highlights the principles of bioethics, deontological approaches, and evidence-based medicine in the context of building a trust-based environment in immunoprophylaxis. Furthermore, it examines the role of



communicative competence in increasing immunization coverage, reducing vaccine hesitancy, and strengthening public health.

Keywords: Safe immunization, immunoprophylaxis, communication strategies, medical deontology, bioethics, evidence-based medicine, psychological barriers, vaccine confidence, healthcare communication, vaccine refusal, public health.

Zamonaviy sog‘liqni saqlash tizimida immunizatsiya aholi salomatligini muhofaza qilishning eng samarali vositalaridan biri hisoblanadi. Profilaktik emlashlar yuqumli kasalliklarning oldini olish, ularning tarqalishini kamaytirish hamda epidemik xavflarni bartaraf etishda muhim rol o‘ynaydi. Biroq emlash jarayonining samaradorligi nafaqat vaksinalarning sifati va xavfsizligiga, balki tibbiyot xodimlari va aholi o‘rtasidagi muloqot darajasiga ham bevosita bog‘liqdir. Shu bois xavfsiz immunizatsiyani ta‘minlashda kommunikativ yondashuvlar alohida ahamiyat kasb etadi. Profilaktik emlash jarayonida muloqot – bu shunchaki axborot almashinuvi emas, balki ishonchli munosabatlarni shakllantirish vositasidir. Tibbiyot xodimlari tomonidan bemorlar va ularning ota-onalariga vaksinalar haqida to‘liq, aniq va tushunarli ma‘lumot berilishi emlashga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantiradi.

Samarali muloqot orqali:

- emlashning foydasi va xavfsizligi tushuntiriladi;
- noto‘g‘ri tushunchalar va asossiz qo‘rquvlar kamaytiriladi;
- bemorlarning ishonchi mustahkamlanadi;
- emlash qamrovi oshadi.

Tibbiyot xodimlari emlash jarayonida turli kommunikativ strategiyalardan foydalanadilar. Bular quyidagilarni o‘z ichiga oladi:



- individual yondashuv;
- faol tinglash;
- empatiya va hurmat;
- sodda va tushunarli tilni qo‘llash;
- savollarga aniq va asosli javob berish.

Mazkur strategiyalar bemor yoki ota-onalarda xavotirni kamaytiradi hamda qaror qabul qilish jarayonini osonlashtiradi. Ayniqsa, bolalarni emlashda ota-onalar bilan olib boriladigan muloqot muhim ahamiyatga ega. Emlashga nisbatan salbiy munosabat ko‘pincha noto‘g‘ri axborot, mish-mishlar va ijtimoiy stereotiplar bilan bog‘liq bo‘ladi. Ba‘zi hollarda ota-onalar vaksinalarning nojo‘ya ta‘sirilaridan qo‘rqib, emlashdan bosh tortadilar.

Bunday vaziyatlarda tibbiyot xodimlari:

- dalillarga asoslangan ma‘lumotlarni taqdim etishi;
- noto‘g‘ri qarashlarni ilmiy asosda rad etishi;
- bemor bilan ochiq va samimiy suhbat olib borishi;
- psixologik yondashuvlardan foydalanishi zarur.

Immunizatsiya jarayonida bioetika va tibbiy deontologiya tamoyillariga rioya qilish muhim hisoblanadi. Bular:

- bemorning huquqlarini hurmat qilish;
- rozilik asosida emlashni amalga oshirish;
- maxfiylikni ta‘minlash;
- zarar yetkazmaslik prinsipi.

Mazkur tamoyillar tibbiyot xodimlari faoliyatining axloqiy asosini tashkil etadi va bemor bilan ishonchli munosabat o‘rnatishga xizmat qiladi. Tibbiyot



xodimlarining kommunikativ kompetensiyasi ularning kasbiy mahoratining ajralmas qismidir. Yuqori kommunikativ malakaga ega mutaxassislar:

- murakkab tibbiy ma'lumotlarni oddiy shaklda tushuntira oladi;
- bemorlar bilan samarali aloqa o'rnatadi;
- emlashdan bosh tortish holatlarini kamaytiradi;
- jamoat salomatligini yaxshilashga hissa qo'shadi.

Emlashda vaksinalarni teri ustiga, teri ostiga, muskul orasiga, burun va og'iz orqali yuborish mumkin. Vaksinalar bilan emlash jadvali har xil: bir marotaba, ikki, uch marotaba va hokazo. Sun'iy faol immunitet immunizatsiya tugaganidan so'ng 2-3 hafta o'tgach paydo bo'ladi va oylab, hatto yillab saqlanib qoladi. Takror emlash (immunitet darajasi susayganda) **revaksjatsiya** deb ataladi. Sun'iy passiv immunitet organizmning himoya faoliyatini oshirish, ko'zda tutilgan tegishli yuqumli kasallikka qarshi chidamlilik yoki boshlangan kasallikning kechishini yengillashtirish maqsadida qilinadi. Bir qancha yuqumli kasalliklar (odamlarda gepatit V, sil, bo'g'ma, qoqshol, ko'kyo'tal, qizamiq, tepki, poliomiyelet; hayvonlarda brutsellyoz, quturish, o'lat, oqsim va boshqalar)ga qarshi rejali ravishda; ayrim yuqumli kasalliklar (gripp, ich terlama, kuydirgi, tulyaremiya va boshqalar)ga qarshi esa epidemiologik zaruriyat bo'yicha emlanadi (Shuningdek qarang: Immunoprofilaktika). Emlash poliklinikalarda yoki emlash markazlarida maxsus tayyorlangan tibbiyot xodimi tomonidan vrach nazoratida o'tkaziladi. Bolani emlashdan avval uning gavda harorati o'lchanadi va qanday kasalliklar bilan og'rganligi so'rab surishtiriladi; vrach bolani sinchiklab tekshirib, uni emlash mumkin yoki mumkin emasligini aniqlaydi. Yuraktomir, markaziy nerv sistemasi kasalliklaridan tuzalgan yoki surunkali kasalliklari bor bolalar tegishli muhassislar ko'rigidan o'tganidan so'ng emlanishi lozim. Bola emlanganda ba'zan kuchli reaksiya yuzaga keladi, shuning uchun emlangandan keyin u ma'lum bir vaqt



davomida vrach nazoratida bo'lishi kerak. Emlash mahalliy va umumiy ta'sir ko'rsatishi, ya'ni emlangan joy sal qizarishi, shishishi, og'rishi, harorat ko'tarilishi va umumiy darmonsizlik kuzatilishi mumkin. Emlangan bola juda bezovtalansa, qattiq isitmalasa darhol vrachga murojaat qilish zarur. Bolalar yoki kattalarning emlanganligi haqidagi ma'lumotlar ularning tibbiy hujjatiga qayd etiladi. Ota-onalar bolasiga qanday emlash o'tkazilganini va qaysilari qachon qilinishi kerakligini yaxshi bilishlari, shuningdek, emlashning belgilangan muddatda o'tkazilishiga amal qilishlari zarur, chunki o'z vaqtida o'tkazilgan emlash juda yaxshi naf beradi.

Bugungi kunda Respublikamizda ko'pgina og'ir kechuvchi yuqumli kasalliklarga qarshi rejali ravishda va epidemiologik holatlarga qarab bolalar va xavfli guruhga kiruvchi katta kishilar davlat tomonidan bepul emlanadi. O'tkazilgan chora-tadbirlar tufayli O'zbekiston hududida shol kasalligi oxirgi yillarda qayd etilmayapti, shuningdek, bo'g'ma, qizamiq, tepki, gepatit V kasalliklari bolalar orasida keskin kamaydi.

Xulosa

Xavfsiz immunizatsiyani ta'minlashda profilaktik emlash jarayonidagi muloqot muhim omillardan biridir. Tibbiyot xodimlari tomonidan to'g'ri tashkil etilgan kommunikatsiya bemorlar ishonchini oshiradi, emlashga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantiradi va immunizatsiya qamrovini kengaytiradi. Shu sababli sog'liqni saqlash tizimida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish va uni amaliyotga keng joriy etish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi. *Aholini immunizatsiya qilish bo'yicha milliy dastur*. – Toshkent, 2022.



2. O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi. *Immunoprofilaktika bo‘yicha milliy kalendar.* – Toshkent, 2023.
3. Tursunov X.T., Karimov U.K. *Epidemiologiya asoslari.* – Toshkent: Ibn Sino nashriyoti, 2019.
4. Abdullayev A.R. *Jamoat salomatligi va sog‘liqni saqlashni tashkil etish.* – Toshkent, 2020.
5. Rasulov A.A., Ismoilov Sh.M. *Yuqumli kasalliklar va profilaktika asoslari.* – Toshkent, 2018.
6. Xudoyberdiyev Z.B. *Tibbiy deontologiya va etika.* – Toshkent, 2021.
7. O‘zbekiston Respublikasi Sanitariya-epidemiologik osoyishtalik va jamoat salomatligi qo‘mitasi. *Immunizatsiya bo‘yicha uslubiy qo‘llanma.* – Toshkent, 2021.
8. Karimova D.Sh. Tibbiy xizmatda kommunikativ kompetensiyaning ahamiyati. // *Tibbiyot axborotnomasi.* – Toshkent, 2022.
9. Yuldashev B.S. Aholi o‘rtasida emlash madaniyatini shakllantirish masalalari. // *Sog‘liqni saqlash muammolari.* – Toshkent, 2021.
10. Nurmatova M.K. Profilaktik emlash jarayonida tibbiyot xodimlari va bemor o‘rtasidagi muloqot. // *Tibbiyot va zamon.* – Toshkent, 2023.
11. World Health Organization. *Immunization in practice: A practical guide for health staff.* – Geneva: WHO, 2015. .World Health Organization. *Global vaccine safety blueprint 2.0 (2021–2030).* – Geneva: WHO, 2021. Centers for Disease Control and Prevention (CDC). *Principles of vaccination.* – Atlanta: CDC, 2022. MacDonald N.E. *Vaccine hesitancy: Definition, scope and determinants.* // *Vaccine.* – 2015. – Vol. 33(34). – P. 4161–4164. UNICEF. *Building trust in immunization: Partnering with communities.* – New York, 2020.